

Zasebna OŠ montessori

Posvet pri predsedniku RS "o odgovornosti države za ustanavljanje, delovanje in spremljanje izvajanja programa zasebnih osnovnih šol"

Če osredotočim na to, **ali zasebno šolstvo bogati ali siromaši**, naj izpostavim nekaj stvari, ki ji mi prinašamo v slovenski prostor s svojo prakso:

V šol. letu 2018/19 imamo v OŠ montessori 140 otrok. Med drugim se vsakodnevno učijo odgovornega ravnanja s **svobodo**, ki jo izkušajo v mnogih oblikah: večkrat dnevno se morajo odločiti, kje bodo delali (za mizo, na tleh, na sofi ali zunaj), s kom bodo delali (v paru, skupini ali sami), kdaj in koliko časa bodo delali določeno snov in kdaj bodo imeli malico ali sprostitev.

Čeprav se na prvih pogled zdi, da je tak način dela kaotičen, da otroci ne bodo učinkoviti, velja nasprotno. Umirjenost je velika, otroci delajo ves dopoldan. Raziskave kažejo, da sta svoboda in izbira povezani z boljšimi psihološkimi in učnimi rezultati.

Otroci hodijo v šolo z veseljem. ZRSS je delal predlani raziskavo v II. Triadi med našimi otroki. In na vprašanje **ali radi hodijo v šolo so vsi – 100 % odgovorili pritrdilno**.

Morda zaradi osebnega odnosa, ki ga učitelji vzpostavijo z otroki, morda zato, ker niso pod stresom, ker ni nenehnega ocenjevanja, razlogi so številni.

A dejstvo je, da lahko učitelji več časa posvetijo snovi in utrjevanju, ker se ni potrebno ves čas ukvarjati z ocenjevanjem. Naš način spremljanja razvoja otrok je najbližji formativnemu spremljanju in razen ob koncu 7, 8, in 9. razreda otroci ne vidijo ocen v številkah, črkah ali stopnjah. Kljub neocenjevanju otroci delajo, večina jih je notranje motiviranih, vsak se lahko izrazi na svoj način in si pridobi svoje mesto v skupini s svojo osebnostjo in ne le z dosežki. Otroci se ne poznajo po ocenah, poznajo se kot ljudje.

Ker učitelj ne predava frontalno, ima več časa za pogovor o vzgojnih, etičnih vprašanih ter ustvarja skupnost med otroki, ki ni izključevalna. Zaradi osebnega odnosa prihaja do razumevanja otrokovih potreb in sprotnega prilagajanja njegovemu tempu ter kognitivnim zmožnostim.

Ker so otroci vedno v kombiniranem oddelku, torej so hkrati v sobi otroci prvega, drugega in tretjega razreda. Pa spet hkrati četrti, peti in šesti, so tako njihove sposobnosti, zanimanja, socialne vloge zelo raznolike. To je pestra skupnost, ki je bolj podobna življenju, ki je zunaj šolskega okolja – in za to življenje nabira kompetence.

To je le nekaj vidikov, ki smo jih mi integrirali v naš kulturni prostor. Kdor posplošeno kritizira zasebno, ga vabimo, da pride vsaj za nekaj dni k nam in si pogleda, kako to živi v praksi. Ali pa vsaj prebere poročila ZRSS, strokovnjaki od tam so pri nas preživeli v devetih letih 130 dni.

Zasebno šolstvo pa ne bogati samo po vsebinski plati šolskega prostora, je pa to vidik, ki ga najbolj cenijo **strokovni delavci** – iz preko 100 različnih OŠ so se pri nas že izobraževali. Iz tega vidika smo torej prepoznani kot nekdo, kjer je smiselno dopolniti svoje znanje in izkušnje. Doslej so hodili na tovrstne hospitacije v tujino, sedaj imajo primer prakse tudi v našem prostoru. Na hospitacije prihajajo tudi strokovnjaki iz različnih ustanov, oddelki študentov iz Univerz, študenti pa tudi pogosto prosijo za prakso in pomoč pri diplomskih in magistrskih delih.

Na ta način smo enakovredno vključenih v mrežo osnovnih šol in s vsemi strokovnjaki izredno dobro sodelujemo.

Drugo polje, v katerega prinaša zasebna OŠ dobre stvari, pa so otroci in starši. Starši se zanimajo za zasebne šole, vsako leto lahko sprejmemo le del zainteresiranih. Podobno vem, da je tudi v drugih zasebnih šolah. Tako se lahko po naši oceni v zasebne šole vpiše manj kot polovica zainteresiranih – torej nimajo možnosti za v ustavni zapisano pravico do izbire šole za otroka. Starši iščejo svobodo, želijo imeti izbiro. Potrebno jim je zaupati, da bodo izbrali najboljše za njihove življenjske okoliščine.

Naj omenim tudi, da imamo veliko prošenj za vpis otrok s posebnimi potrebami in tudi tukaj veliko otrok zavrnemo, saj imamo več otrok z odločbami, kakor je slovensko povprečje. Otroci s posebnimi potrebami so iz našega vidika še posebej prikrajšani, saj po zakonu nimajo možnosti izbire zasebne šole ali šolanja na domu.

In še zadnji vidik umeščenosti: **zakonodajno, organizacijsko področje**, in skozi to z ministrstvom.

Na tem polju je umeščenost zasebnega področja najbolj krhka. Če ste poslušali razprave v državnem zboru, bi jih lahko uvrstili najmanj v polje nestrpnosti. Želimo si več razumevanja naših vidikov in sodelovanja.

Primer zakonov: mi se vedno odzovemo pri pripravi novih zakonov in pravilnikov: damo svoje predloge za spremembe in dopolnitve, žal pa do pravega dialoga, kjer bi lahko razložili svoj položaj in skupaj iskali rešitve, v zadnjih letih ni bilo.

Če pogledamo zgodovino, je bila l. 92 ustanovljena prva zasebna OŠ, 96 leta je bil sprejet nov zakon, ki je urejal tudi področje zasebnih šol. 12 let po zakonu ni bilo ustanovljene niti ene. Torej v praksi ni bilo dobrih možnosti za to. Od 2008 je bilo ustanovljenih 5, a bi bila samo ena, škofijska, če ne bi v dialogu z ministrstvom uspeli s spremembo zakona v členu, ki omogoča ustanovitev le z enim oddelkom. To je bil primer dobrega sodelovanja.

Toliko o umeščeniosti. Zdaj pa o tem, **kaj pričakujemo od države?**

Najprej naj povem, da je odveč strah, da bodo zasebne šole rasle kot gobe po dežju. Mi smo začeli s pripravo programa 2007, potrjen je bil 2010. Takrat smo vpisali prvo generacijo, ki bo čez 5 mesecev zaključila devetletko. Zadnja evalvacija ZRSŠ bo predvidoma potrjena na strokovnem svetu leta 2020. Ustanovitev šole je zahtevna in dolgotrajna še iz mnogih drugih vidikov. Ovire te poti smo lahko premagovali le zaradi ljubezni do otrok, ker smo jim želeli omogočiti šolo, v kateri bodo ohranili veselje do učenja, pridobili spretnosti sodelovanja, razvili samostojnost, kritično razmišljanje, ohranili pogum in ustvarjalnost, kjer bodo imeli svobodo izbire in gibanja brez občutka institucionalnosti, ampak občutek, da je to njihov dom, ki ga sooblikujejo, kjer so cenjeni in upoštevani, kjer jih učitelji osebno poznajo na vseh ravneh razvoja.

Hvala za vaš dobronameren posvet in zanimanje za naš položaj. Naj povzamem, kaj pričakujem od naše države:

- zakonodajo, ki omogoča izpeljavo programa zasebnih šol
- financiranje, ki bo omogočilo družinam s skromnejšimi dohodki izbrati zasebno šolo – še bolj pogosto kakor doslej.

Ljubljana 5. 2. 2019

Mag. Melita Kordeš Demšar
Direktorica Inštituta montessori

Ali je ustavno sodišče v svoji odločbi U-I-269/12-24 res odločilo drugače, kot v odločbi U-I-68/98 iz leta 2001

Odločba ustavnega sodišča U-I-68/98 iz leta 2001.

Odločba se je nanašala predvsem na novo sprejet zakon ZOFVI iz leta 1996 in spremembe, ki jih je le ta prinesel. Presoja se je nanašala na 72. člen ZOFVI, ki govori o konfesionalni dejavnosti. Iz same ustavne odločbe sploh ne sledi, da bi pobudniki oporekali različno financiranje javnih in zasebnih šol, so pa oporekali določbe 72. člena zakona tudi na podlagi različnega financiranja zasebnih šol in vrtcev. V tem kontekstu in za ta namen je bilo v komentarju obravnavano tudi financiranje zasebnih šol, kar je zapisno v komentarju (in ne v izreku). Naj spomnimo, da v tistem trenutku ni obstajala še nobena zasebna OŠ, ki bi bila ustanovljena in financirana na podlagi zakona iz let 1996.

Največkrat citiran izsek komentarja v ustavni odločbi iz leta 2001, ki naj bi jo nova ustavna odločba iz leta 2014 spremenila, se glasi: *Pomislek, da so starši otrok, ki pošljejo otroke v zasebne šole in morajo plačevati šolnino, v neenakopravnem položaju v primerjavi s tistimi, katerih otroci obiskujejo javne šole, pa z vidika Ustave ni utemeljen. Zakonodajalčeva odločitev, da država financira v celoti le javne šole, v katere lahko vpišejo svoje otroke vsi starši, je v polju njegove presoje in zato ni v nasprotju z Ustavo (U-I-68/98 21. odstavek, zadnja dva stavka) .*

Če to navedbo postavimo v kontekst, iz katerega je vzeta in jo preberemo v luči celotnega 21. odstavka, dobimo širšo sliko. Celoten 21. odstavek ustavne presoje iz leta 2001 se glasi:

Iz 57. člena Ustave izhaja obveznost države, da ustvari potreben pravni okvir za ustanovitev in delovanje zasebnih šol in da prizna javno veljavnost izobrazbe, pridobljene v zasebnih šolah. Odločitev države, da ne dovoli zasebnih šol (temveč samo javne), v praksi zaradi izredne rigidnostne težnje javnih šol načeloma ni več v sorazmerju s pojmovanjem demokratične družbe.(30) Nadaljnje vprašanje je, ali mora država zagotoviti tudi njihov dejanski obstoj, se pravi, ali mora zagotoviti (so)financiranje. Ob upoštevanju ustavne zahteve, da mora biti zagotovljena možnost učinkovitega in dejanskega izvrševanja človekovih pravic, je odgovor pritrdilen. Če naj bo ustavno zagotovljena pluraliteta nosilcev izobraževanja dejansko uresničena, je država dolžna ustvariti tudi finančne možnosti za to. Njen prispevek je sicer odvisen od tega, koliko zmore, vendar pa mora biti podpora taka, da omogoči dejanski obstoj zasebnega šolstva. Pomislek, da so starši otrok, ki pošljejo otroke v zasebne šole in morajo plačevati šolnino, v neenakopravnem položaju v primerjavi s tistimi, katerih otroci obiskujejo javne šole, pa z vidika Ustave ni utemeljen. Zakonodajalčeva odločitev, da država financira v celoti le javne šole, v katere lahko vpišejo svoje otroke vsi starši, je v polju njegove presoje in zato ni v nasprotju z Ustavo. (U-I-68/98 21. odstavek)

Kaj nam torej pove cel zgoraj citirani odstavek:

1. V prvih dveh stavekih podkrepi potrebo in pravico po zasebnih šolah, tako z vidika Ustave RS, kot z vidika splošnih človekovih pravic. Žal kljub temu danes naletimo na nasprotovanje obstoju zasebnih šol v takšnih in drugačnih oblikah.
2. V osrednjem delu gre ustavna odločba še naprej in pove, da s strani države ni dovolj le omogočiti ustanavljanje in delovanje zasebnih šol, pač pa jih mora država tudi financirati in s tem zagotoviti učinkovito in dejansko izvajanje človekovih pravic. Še več, ustavno sodišče v komentarju postavi nekaj kriterijev o financiranju.

Eden od kriterijev je, da naj država financira zasebne šole kolikor država zmore, kar je glede na slovensko šolsko zakonodajo za zasebno šolstvo relativno ugoden kriterij. Če bi torej država zmogla financirati osnovno šolsko izobraževanje otrokom iz javnih šol, kar ji narekuje tudi zakon, tudi ni v običajnih pogojih nobenega razloga, da ne bi zmogla financirati v istem znesku zasebnih šol. Da bi država ne zmogla financirati zneska iz ustavne odločbe tudi v času aktualne razprave, ni bilo nikoli oporekano.

Drug kriterij za financiranje zasebnih šol je, da mora biti višina financiranja taka, da dejansko omogoča obstoj zasebnega šolstva. Tudi tu je vprašanje, če za trenutno zasebno šolstvo lahko rečemo, da mu je dejansko omogočen obstoj. Po naši oceni več kot polovico staršev, ki želi vpisati otroke v zasebne osnovne šole, tega ne more storiti, ker je zasebnih osnovnih šol premalo oz. je v njih premalo prostora. Mednarodna primerjava ravno tako potrjuje, da smo v Sloveniji na repu po deležu zasebnih šol in bistveno pod Evropskim povprečjem - ne dosegamo niti desetino tega povprečja. Zgoraj naštetja pomisleka sta dovolj trdna argumenta, da se resno vprašamo ali je v Sloveniji na ustrezen način urejeno zasebno šolstvo oz. ali ureditev omogoča dejansko možnost odločitve za vpis v zasebno šolo.

3. Na koncu 21. odstavka ustavne odločbe iz leta 2001 pa je šele navedeno, da šolnina v zasebnih šolah v povezavi z brezplačno državno šolo še ne pomeni diskriminacije, ter da zgolj drugačno financiranje zasebnih šol, kot javnih ni protiustavno. Poleg tega pa ne drži, da je ustavno sodišče zahtevalo popolno izenačitev financiranja osnovnih šol, saj je iz same presoje razvidno, da drugega največjega stroška – to je stroška objekta - država ne krije.

Če tako beremo celoten 21. člen, moramo najprej ugotoviti ali je financirane v okviru možnosti ter ali je z višino financiranja tudi omogočen dejanski obstoj zasebnih šol. Vprašanje dovoljenega razlikovanja v financiranju pa pride v poštev šele takrat, ko smo odgovorili na prejšnja dva kriterija oz. je dopustno v povezavi s prejšnjima dvema kriterijema.

Odločba ustavnega sodišča iz leta 2014 (U-I-269/12-24).

Vrnimo se k ustavni odločbi iz leta 2014. V času vloge ustavne pobude sta po novem zakonu bili ustanovljeni in delovali dve novi zasebni osnovni šoli, starši ene od teh pa so podali pobudo za presoj o ustavnosti 86. člena ZOFVI in to samo za področje osnovnega šolstva, ki je za razliko od ostalega šolstva za otroke obvezno.

Ustavno sodišče je prepoznalo to posebno okoliščino in za področje osnovnih šol odločilo, da je država dolžna financirati programe, ki so pridobili javno veljavo. Pri tem je pogosto izpostavljeno, da je nejasno, kako naj si razlagamo vidik obveznega programa. Po eni strani lahko razumemo, da gre za obveznost iz naslova obveznega obiskovanja osnovne šole (20. odstavek), po drugi strani lahko razumemo, da je obvezni program, ki ga sicer izvaja javna osnovna šola nasproti neobveznemu delu, ki ga kot svoj specifični program izvaja zasebna osnovna šola - se pravi pri neobveznem delu ne gre za razširjen program iz predmetnika osnovne šole (25. odstavek).

Če ravno je slednje v komentarju odločbe jasno zapisano in bi bilo po našem mnenju edino logično, je pri zadnjem obravnavanju predlogov zakona s tem v povezavi prišlo do določenega kompromisa med vlado RS in zainteresiranimi deležniki in sicer v smer, da zaradi različnih razlag termina »obveznega programa« ostane financiranje tako imenovanega »razširjenega programa« nespremenjeno, obvezni program pa se financira 100%. Žal ta predlog zakona ni dobil podpore v parlamentu.

Kako vidimo pet najpogostejših očitkov proti uveljavitvi ustavne presoje o financiranju zasebnih osnovnih šol v praksi.

V primeru izenačitve financiranja zasebnih šol z javnimi bodo javne šole v depriviligiranem položaju

Najprej je potrebno povedati, da ne gre za izenačitev financiranja, saj bo zasebno šolstvo v primerjavi z javnim še vedno v depriviligiranem položaju za približno 20 do 30 odstotkov stroškov. Gre za stroške prostora, opreme, pa tudi druge stroške, ki jih neposredno financira javni šoli ustanovitelji. Za del torej, ki ga država še vedno ne bo pokrivala, bo morala zasebna šola zaračunati šolnino, kot tudi za tisti posebni del programa, ki je lasten posameznim šolam in pedagogikam in ga v državnih šolah imenujemo nadstandard. Pri tem je potrebno vedeti, da nadstandardni program lahko ponudi tudi državna šola in zanj zaračuna šolnino.

Podobno velja za različne ustanovitelje zasebnih šol, ki naj bi poleg javnih sredstev financirali zasebne šole – v vsakdanji jezik prevedeno, donirali sredstva. Obstoja takšnih ustanoviteljev še nismo zasledili in bojim se; da jih ne poznajo tudi tisti, ki na to domnevno nevarnost najbolj opozarjajo. Nenazadnje pa je financiranja preko donacij lahko deležna tudi državna šola.

Po uveljavitvi ustavne odločbe, se bodo res znižale šolnine, ker pa država še vedno ne bo pokrila vseh stroškov zasebnih šol, bodo starši v zasebnih šolah še vedno morali plačevati šolnino, še vedno bodo morali vlagati velike napore v to, da bo njihov otrok lahko obiskoval zasebno šolo, in če zasebna šola ne bo ponudila programske drugačnosti, ne bo imela otrok.

Zasebne šole ne sprejemajo oz. niso dolžne sprejeti otrok s posebnimi potrebami.

V zadnjem stavku 5. člena ZOFVI je zapisano: »Vzgoja in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami se izvaja samo kot javna služba.« in ker je izvajalec javne službe le javna mreža šol, to v praksi pomeni, da ta zakon krati otrokom s posebnimi potrebami ustavno pravico do izbire med javno in zasebno šolo na eni strani, po drugi strani pa v splošnem prepoveduje vpis otrok v zasebne vrtce in šole*. Vsaj kar se zasebnih šol tiče, taka zakonska omejitev ni potrebna in je celo protiustavna in v nasprotju s človekovimi pravicami. Zato je neutemeljen očitek zasebnim šolam, da niso obvezne jemati otrok s posebnimi potrebami, ko pa zakon to na načelni ravni prepoveduje.

* Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami sicer določi izjemo v 21. členu, da lahko v primeru utemeljenega razloga komisija usmeri otroka s posebnimi potrebami v program osnovnošolskega izobraževanja, ki se organizira na domu ali v vzgojno-izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo v zasebnem vzgojno-izobraževalnem zavodu.

Kljub temu, da je vključitev otrok s posebnimi potrebami v zasebne osnovne šole možna le kot izjema oz. na podlagi utemeljenih razlogov, pa imamo v naši šoli delež otrok s posebnimi potrebami višji, kot je to slovensko povprečje in kolikor mi je znano, imajo tudi druge zasebne šole znaten delež otrok s posebnimi potrebami.

Očitek, da zasebne šole ne jemljejo otrok s posebnimi potrebami je ne utemeljen. Zasebne šole bi si želele več možnost za delo z otroki s posebnimi potrebami, vendar jim zakonodaja to preprečuje.

Zasebne šole niso dolžne sprejeti vseh otrok in tudi ne sprejmejo vseh otrok, kot so jih dolžne državne šole

Tudi ta očitek je presenetljiv. Če malo poenostavim: najprej se bojimo, da bi iz javnih šol ne odšlo preveč otrok v zasebne, potem pa tem istim zasebnim šolam očitamo, da niso vzele vseh otrok.

Zasebne šole niso bile ustanovljene za to, da bi bile na pol prazne, ampak jih želimo napolniti.

Če je zasebnih šol premalo, na kar kaže zanimanje za vpis, pa zasebne šole ne morejo drugače, kot da omejijo vpis. Edina rešitev za neomejevanje vpisa je več zasebnih šol. Verjetno pa ljudje, ki to očitajo, ne želijo podpreti ukrepov za pospešitev rasti zasebnih šol.

Zasebnim osnovnim šolam ni potrebno upoštevati vseh določb zakona, kot je to potrebno v javnih, zaradi česar so v javne šole v slabšem položaju.

Včasih slišimo pripombe, da zasebnim šolam ni potrebno upoštevati določenih določil zakona in jim je za to lažje.

Naj navedem samo nekaj primerov. V naši šoli nimamo ocen, pač pa je naš način spremljanja najbližji formativnemu spremljanju. Kdor se je s tem ukvarjal ve, da to ni lažja pot. Podobno velja za opomine, ki so povezani z vzgojnim načrtom in jih v naši šoli nimamo. Nimamo tudi domačih nalog – pričakovanje staršev, da se bo otrok vse naučil v šoli, nemara tudi ni olajšava za učitelje.

Če nekaterim stvarem, kot zasebne šole ali pa šole s posebnimi pedagoškimi načeli nismo zavezane, naprej to ne pomeni, da nam tega ni potrebno urejati, pač pa to urejamo na svoj način, kar se pogosto izkaže še bolj zahteven, le pri nekaterih stvareh gre za poenostavitve.

Po drugi strani pa je šolska zakonodaja pisana za državni program. In če imajo pri množici predpisov težave z birokracijo v javnih šolah, si lahko mislite, kakšen izziv je to za nas, ki imamo v osnovi drugačen program: v kombiniranih oddelkih, brez ur in šolskega zvonca, brez šolskih knjig in delovnih zvezkov, brez ločenega poučevanja predmetov, brez šolske table ... Na drugi strani pa posebej napisan kurikulum in za to pripravljenimi materiali, ki jih izdelajo učitelji v 3 letih poglobljenega študija in prakse. Predvidevanje, da nam je lažje kot v javni šoli, je napačno.

Ljubljana 5. 2. 2019

mag. Pavel Demšar
Ravnatelj Zasebne osnovne šole montessori